

սաւոր կերպով ընդունեցին Մեծ Մարդուն:

Այդ հանճարեղ գիւտը դարձաւ մեր ազգի վերածնութեան բրարիոնը, հայ բաժան-բաժան ապրող ցեղերի միութեան օղակը, համազգային ոգու գիտակցութեան արշալոյսը, նրա կուլտուրական կեանքի նախակարողատը: Նրա մէջ արտայայտուած զտաւ հինգերորդ ոսկէ դարը և իր հանճարեղ մատենագիրներով—քերթողայր Մովսէս Խորենացի, «Մեղրալեզու» Եղիշէ, ուսի ու գարձուածքների ճարտարապետ-ականագործ ս. Գրիգոր Նարեկացի, Ներսէս Շնորհալի և այլք,— որոնք հին մատենագրութեան պատմութեան լուսապայծառ աստղերը դարձան:

Առաջին մեծ գործը, որը տառերի գիւտից յետոյ կատարուեցաւ—Ս. Գրքի թարգմանութիւնն էր Ս. Մեսրոպ և Ս. Սահակի ջանքերով: Ս. Գրքի թարգմանութեամբ հայերը կանխեցին ուրիշ՝ ներկայումս մեզանից կուլտուրապէս բարձր կանգնած ազգերին:

Այսօրուայ տօնը պիտի իրաւամբ համարուի անգուգական համազգային, համահայկական տօն. նա հաւասարապէս պիտի բերկրանքի ու հրճուանքի աղբիւր լինի համայն հայերի համար, առանց դաւանական խտրութեան. նա հաւասարապէս պայտամունքի առարկայ պիտի լինի ազգով մի և՛ հայ լուսաւորչականի, և՛ հայ-կաթողիկի, և՛ հայ-բողոքականի համար, որովհետև այդ գրքերի գիւտից օգտուել են համայն հայերը, որովհետև նա դարձաւ ամենի համար հոգիների յոյս, մտքերի լոյս:

Յիշելի է Մխիթարեանների անգնահատելի բեղմնաւոր ծառայութիւնները հայ մատենագրութեան, գրականութեան, այլևայլ գրական ճիւղաւորութեանց մէջ, իրենց տուած մի շարք անմոռանալի կորիֆէյներով: Ուրեմն թող այդ մեր տօնը համարուի միևնոյն ժամանակ համազգային վեհադոյն կաղափարի, համերայխութեան միութեան, եղբայրութեան գերագոյն սկզբունքների տօն:

Այդ Մեծ Յօբելեանը յաւերժացնելու համար Ամենայն Հայոց Վեհ. Կաթողիկոսը կարգադրել է կազմել մի գպրոցական գրամազուլուս (Փօնդ) «Մեսրոպեան լումայ» անունով, որի տոկոսներով պիտի պահպանուին մեր եկ.ծխ. դպրոցները և բացուին նորերը:

Այդ կարգադրութիւնը վերին աստիճանի խելացի է և միանգամայն համապատասխան ու նպատակայարմար Մեծ տօնի վեհութեան, նա ընդ սմին միանգամայն մօտիկ է հանճարեղ Գտչի ոգուն ու ցանկութիւններին, ուստի արժանի է միանգամայն ամեն տեսակ համակրութեան և օգնութեան համայն հայերի կողմից անխտիր:

Հայր իր փրկութիւնը պիտի գտնի ներսից, նա կեանքի տենդոտ յարածուն մաքառումների մէջ պիտի պահի իր գոյութիւնը միայն կրթութեամբ ու լուսաւորութեամբ, իսկ դրա համար հարկաւոր են դպրոցներ. եթէ կամիք, կասեմ աւելին՝ հայի ազատագրական խոյեանքները կարող են մարմնանալ միայն իրենց ներքին

խաղաղ կուլտուրական զարգացմամբ, կրթական կուլտուրական հաստատութիւններով՝ յարմարեցրած ժամանակի պահանջներին: Այդ բանը հասկացաւ դեռ 1500 տարի առաջ հայ գրքի սքանչելագործ Ս. Մեսրոպը և 45 տարի շարունակ չրջիկ քարոյչի առաքելութիւնը ստանձնած տարածում է հայերի մէջ քրիստոնէական լոյս և բացում էր դպրոցներ:

Երախտագիտական խորին յարգանք և յաւերժ անմոռաց յիշատակ Մեծ Մարդու անուան

Հայ գրքերի գիւտի յօբելեանի հետ այսօր կատարուած է և տպագրութեան 400-ամեայ յօբելեանը: Այդ հանճարեղ գիւտը կատարել է գերմանացի մի հասարակ արհեստաւոր—Յովհաննէս Գուտենբերգը 1443 թ. այդ գիւտը ունի համաշխարհային նշանակութիւն և իրաւամբ Գուտենբերգը կոչուած է ամարդկութեան բարերար:

Այդ հանճարեղ գիւտը ի միջի այլ ազգերի, միջոց տուեց մեզ՝ հայերիս ազատուելու ձեռագիրների հոգեմաշ արտագրութիւններից և միլիօնաւոր օրինակներով տարածելու ժողովրդի ամեն խաւերում գիր ու դպրութիւն: Առաջին հայ տպարանները մենք ունեցանք արտասահմանեան քաղաքներում—Վենետիկ (1512 թ.), Վիեննա, Ամստերդամ, Մարսէյլ, Պօլիս և այլն. իսկ ներկայումս ոչ միայն քաղաքներում, այլև գիւղաքաղաքներում կարելի է տեսնել տպարաններ:

Տպագրութեան գիւտով առանձին նշանակութիւն ստացաւ և Ս. Մեսրոպի գրքերի գիւտը. հայր կրօնական ազգ լինելուց գառնում է կուլտուրական ազգ:

Յաւերժ յիշատակ Գուտենբերգի հանճարին:

Կար. Թէմուրազեան

ԻՆՁԻ ԾՆՈՒՆԴԻ Է ՀԱՅ ԳԻՐՆ ՈՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր մօտ չորսնազարամայ պատմութիւնը բաժանուած է շատ և շատ չրջանների, սակայն ամենայն իրաւամբ նրան կարելի է բաժանել երկու խոշոր չրջանի—հեթամնոսական և քրիստոնէական, որովհետև այդ երկու չրջաններից իւրաքանչիւրը մի բոլորովին ուրոյն պատկեր է ներկայացնում իրանից:

Քրիստոնէութեան մուտքը Հայաստանում մի նոր դարազուլուս բացեց հայոց կեանքում: Ճիշտ է, նախ քան քրիստոնէական չրջանը հայ ժողովուրդը ապրում էր անկախ կեանքով, նա նոյնիսկ հասաւ քաղաքական այնպիսի մեծութեան ու փառքի, որպիսին նա երբէք չունեցաւ քրիստոնէական չրջանում. բայցևայնպէս հեթանոսական չրջանը չառուեց նրան այն՝ ինչ մի ժողովրդի ուրոյն գոյութեան գլխաւոր գործօնն է եղել, նրա ներքին կեանքի հիմնաքարը—հայկական քաղաքակրթութիւն հայկական արտայայտութեամբ:

Եթէ այդ հեթանոսական չրջանը, որ այնքան հարուստ էր քաղաքական անցքերով, հերոսական արկածներով՝ անցաւ գնաց, առանց մեզ համար թողնելով այն

Մեծ ՅՕՔԵԼԵԱՆԸ

Անցեալ 1912 թ. հոկտ. 13-ից արդէն բացուել է Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի կարգադրութեամբ: ամեն տեղ, հայութեան բոլոր շրջաններում, 1500-ամեայ տառերի գիւտի և 400-ամեայ հայ տղադրութեան համազգային բողոքակրթական մեծ տօնը—յօբելաներ, եկեղեցական և դպրոցական հանդէսներով:

ԳԷՈՐԳ Դ,
Կաթողիկոս ամենայն Հայոց

Այս համազգային Մեծ Յօբելանի համար ժամանակ էր նշանակուած մի ամբողջ տարի— 1912 թ. հոկտ. 13-ից մինչև 1913 թ. հոկտ. 12-ը, որի ընթացքում կազմակերպուեցին դրպրոցներում և ազգային հաստատութիւնների մէջ երեկոյթներ, ցերեկոյթներ, համերգներ, դասախօսութիւններ ժողովրդի և աշակերտութեան համար, այլև կատարուեցին ճանապարհորդութիւններ դէպի Սշական, ուր գտնուում է Սուրբ Մեսրոպի գերեզմանը:

Սա մի խելացի, հեռատես և նպատակաշարմար կարգադրութիւն էր, որով արդէն ամեն մի առարկութիւն, պատճառարանութիւն և արտունջ չքանում էին մէջտեղից, և միութեան ու համերաշխ գործելու ուղին հարթուած էր:

Մի տարին բաւական միջոց էր մտածելու,

ժողովներ անելու, յօբելանական մասնաժողովներ կազմելու և ծրագիրներ մշակելու համար, թէ ինչպէս կարելի կլինի յաւերժացնել այդ ազգային պատմական մեծ տօնը մի բարենպաստ և եւրոպայական:

Կեղև դպրոցական ֆօնդը մի կարևոր և անհրաժեշտ միջոցը համարուեց անմահացնելու Ս. Սահակ և Ս. Մեսրոպի երկու իրարից անբաժան անունները:

Յօբելանական տարին փակուում է այսօր Ս. Էջմիածնում՝ ազգային հաստատութիւնների ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ:

Հրաւերներ կարդում ամբողջ հայութեան՝ առանց դաւանանքի խորութեան չինայել իրենց յուման այդ մեծ գործի համար:

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՅԵԼԻ ՎԱՐՄՈՒՆՔ

Զգիտներ ինչ անուն տալ այն անպայման տգեղ ու դատապարտելի վարմունքին, որ թող է տուել իրեն թիֆլիզի հայ գրողների ընկերութիւնը:

Կատարուում է Համազգային Յօբելան, որոշուած է կազմել այդ առթիւ միայն դպրոցական ֆօնդ: Մի ամբողջ տարի այդ ընկերութիւնը փորձեց յաւերժացման խնդիրը լուծել տալ իրեն նպաստաւոր ձևով, որ հոգևոր վարչութիւնը պաշտօնապէս ժողովարարութիւն կատարէ եթէ ոչ ամբողջապէս իր համար, գոնէ դրպրոցական ֆօնդի կողքին նաև իր օգտին՝ իբրև զրական ֆօնդ: Սակայն չյարգուեց խնդիրը. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը շատ իրաւամբ նպատակաշարմար համարեց չկապել համազգային կրթական գործը մի մասնաւոր, շատ որոշ գունաւորումն ունեցող ընկերութեան բաղդի հետ, մանաւանդ որ ժողովրդի գիտակից ու լայն խաւերը պահանջում էին ամեն կողմից միայն և միմիայն դպրոցական ֆօնդ:

Եթէ այդ մարդոց մէջ շիտակութեան նշոյլ անգամ լինէր, պէտք է որ այս հանդիսաւոր օ